

MEDEDELINGENBLAD
van de
NEDERLANDSE WERKGEMEENSCHAP
VOOR
INDIVIDUAL PSYCHOLOGIE

25e jaargang no. 2 en 3

Redactie-adres: Pippelingstraat 60, Den Haag
telefoon 070 - 683422

*Figure it out for yourself, my lad
You've all that the greatest of men have had;
Two arms, two hands, two legs, two eyes,
And a brain to use if you would be wise,
With this equipment they all began
So start from the top and say, "I can".*

*Look them over, the wise and the great,
They take their food from a common plate,
And similar knives and forks they use,
With similar laces they tie their shoes
The world considers them brave and smart,
But you've all they had when they made their start.*

*You can triumph and come to skill,
You can be great if you only will.
You're well equipped for what fight you choose;
You have arms and legs and a brain to use,
And the man who has risen great deeds to do
Began his life with no more than you.*

*YOU are the handicap you must face,
You are the one who must choose your place,
You must say where you want to go,
How much you will study the truth to know;
God has equipped you for life, but He
Lets you decide what you want to be.*

*Courage must come from the soul within,
The man must furnish the will to win.
So figure it out for yourself, my lad,
You were born with all that the great have had,
With your equipment they all began,
Get hold of yourself and say: "I can".*

Anonym

Moed, bemoediging, ontmoediging

**Samenvatting van de voordracht van de Heer G.H. van Asperen
gehouden op 22 november 1975 te Amsterdam**

In de I.P. heeft het woord moed een andere betekenis dan in het gewone spraakgebruik. Het is meer dan dapperheid, roekeloosheid, ontkennen of aanvaarden van risico's. Moed is de uiterlijke verschijningsvorm van een moedige levensstijl die gebaseerd is op een bepaalde instelling tot en mening over zichzelf, de samenleving en het leven. Het is dus niet een karaktertrek die iemand al of niet heeft, maar een persoonlijke manifestatie, een gekozen antwoord op een subjectief beleefde werkelijkheid.

Uit deze benadering blijkt dat moed als activiteit tot uiting komt maar dat niet iedere activiteit een uiting van of een bewijs van moed is.

Om te weten of een activiteit een uiting van moed is, is het nodig de erachter liggende levensstijl te bestuderen. Maatstaf voor een moedige levensstijl is de mate waarin de beide hoofdtaken of potenties van de mens tot hun recht komen. Deze beide zijn de mogelijkheid tot persoonlijke groei en die tot relatievorming, of anders gezegd groeikracht en gemeenschapszin.

Beide tendenzen zijn niet, zoals vaak wordt beweerd, met elkaar in tegenspraak. Zij steunen en versterken elkaar.

Groei en participatie zijn weliswaar aangeboren tendenzen, maar ze hebben beide de erkenning nodig van hun wenselijkheid, hun in de natuur van de mens gelegen noodzaak. Behalve deze basiserkenning heeft de verwezenlijking van deze dubbele - persoonlijke en sociale - groei ook nog nodig een geloof in de mogelijkheid van een overwinning van de weerstanden, belemmeringen, hindernissen die zich onderweg voordoen.

Als deze basiserkenning en dit basisvertrouwen aanwezig zijn, is er de instelling waarop zich een moedige levensstijl kan ontwikkelen.

Iemand met een moedige levensstijl voelt zich met zichzelf en met zijn lot thuis op deze aarde met deze mensheid. Als zo iemand ontmoedigd raakt door negatieve ervaringen kan hij "moed vatten" al of niet met steun van anderen.

Iemand met een ontmoedigde levensstijl kan geen moed vatten. Hij kan zijn gevoel van onbehagen omzetten in beklag of zelfbeklagn, verwijt of zelfverwijt, ontkennen of verontschuldiging, maar hij kan niet de juiste conclusies met zijn falen trekken en zijn gedrag veranderen.

Hij heeft namelijk de oorzaken van zijn onlustgevoelens al benoemd en buiten zichzelf of minstens buiten zijn eigen verantwoordelijkheid geplaatst.

"Ik ben nu eenmaal zo".

Voor de moedige mens is het misschien niet zo nodig te weten hoe genuanceerd zijn moed is.

Voor de ontmoedigde mens zou het nuttig kunnen zijn te weten waartoe en waardoor hij de moed mist. Omdat moed de brug is tussen mening en daad is het altijd de moed tot iets.

Enkele voorbeelden hiervan wil ik beschrijven.

1. De moed tot onvolkomenheid.

Ontmoedigde mensen zijn vaak perfectionisten. Volgens de I.P. zijn perfectionisten mensen met een zo diep minderwaardigheidsgevoel dat zij dit vandaag nog volledig zouden willen compenseren door op één of meer gebieden volmaakt te zijn. Omdat dit onmogelijk is vervallen ze vaak tot absolute passiviteit of tot simulatie, doen alsof.

De moedige mens erkent zijn grenzen, aanvaardt ze als uitgangspunt en geniet van zijn reis naar de volkomenheid zonder overhaasting en zonder de eis dit doel ooit te bereiken.

2. De moed tot leren van ervaringen.

Een ervaring ontstaat uit twee bronnen. De eerste is een waarneming die uit de buitenwereld via de zintuigen of uit de binnenwereld als een gevoel in ons bewustzijn komt. De tweede is de invloed van vroegere waarnemingen, interpretaties, generaliserings- en meningsvorming. Deze door een bestaande mening en doelstelling beïnvloede waarneming noemen we tendentiëuze apperceptie. Als deze invloed zo sterk wordt dat nieuwe waarnemingen worden afgewezen, ontkend, vergeten of vervalst als ze niet kloppen met de bestaande mening is het niet meer mogelijk van ervaringen te leren. De moed tot objectiviteit alleen kan ons voor verstarring behoeden.

3. De moed tot gelijkwaardigheid.

Veel verdriet, angst, eenzaamheidsgevoel, agressiviteit komt voort uit de slechte gewoonte de duidelijke ongelijkheid tussen mensen te zien als ongelijkwaardigheid. De ontelbare waardeschalen die voortdurend uitlokken tot vergelijkingen van eigen positie met die van anderen laten zo weinig kans tot een gezond gevoel van eigenwaarde dat zelfvernederings-, zelfverheffingen, autoriteitsconflicten, concurrentie, discriminatie en vele vele andere compensatiepogingen de vrijheid en de creativiteit van de mens verstikken.

Altijd zijn er wel mensen geweest die dit hebben gezien. Het lijkt of we in onze tijd in dit opzicht in een stroomversnelling leven, die de moed tot gelijkwaardigheid kan stimuleren.

4. De moed tot participatie en intimiteit.

Dit aspect van de moed zal waarschijnlijk gemakkelijk voortvloeien uit het vorige.

Wie in de medemens minder een tegenstander hoeft te zien zal lichter toegeven aan zijn wens met anderen in een warmer en liefdevoller contact te leven.

5. De moed tot alleen zijn.

Het probleem van de eenzaamheidsgevoelens is zeer groot in onze tijd. Het wordt meestal - niet helemaal terecht - met alleen-zijn verbonden. Wie affectieve banden heeft kan zich goed voelen onder de mensen en ook zonder de aanwezigheid van de mensen.

Deze voorbeelden van aspecten van de moed kunnen ons duidelijk maken dat bemoediging in de vorm van "moed inspreken", "klop-op-de-schouder-therapie", beperkte waarde heeft. Het kan de tijdelijk ontmoedigde helpen zijn eigen moed weer aan te boren. Het kan ook wel voor dieper ontmoedigde mensen van waarde zijn iemand te ontmoeten die in ze gelooft. Maar meestal is het niet voldoende en is het nodig meer van de aard van de ontmoediging van ons zelf of een ander te weten om te kunnen kiezen tussen benaderingen als

Probeer het maar, het zal je best lukken.

Waarom moet dit zo nodig lukken.

Wat ga je doen als het niet lukt.

Wat ga je doen als het wel lukt.

Misschien kunnen de voorgaande beschouwingen helpen bij de benadering van de problemen rond de moed de bemoediging en de ontmoediging van onszelf en van anderen.

G.H. van Asperen
november 1975

OVER DE TOEKOMST VAN OPVOEDING EN ONDERWIJS

Voordracht gehouden door de heer F.H. Sachs, docent a/d pedagogische akademie te Amsterdam, gehouden op 27 september 1975 te Amsterdam

"Het is zonderling dat zoveel mensen zich verstouten kinderen te hebben. In Artis ken ik een oppasser die weet om te gaan met tijgers. Een ander is geschikt voor de vogels. Ook de kunstmatige visteelt heeft zijn specialiteiten — maar kinderen houdt ieder."

Met dit citaat opent de heer Sachs de bijeenkomst, waarna hij de aanwezigen uitnodigde om spontaan hun mening op schrift te stellen over het aangekondigde onderwerp. Uit de meer dan 40 binnengekomen reacties werd bij wijze van steekproef enig commentaar verstrekt.

Hierna ving de heer Sachs met zijn eigenlijke voordracht aan, en stelde centraal, dat wij volgens zijn mening op een keerpunt in onze samenleving staan, zowel financieel als inhoudelijk, hetgeen zich zeer duidelijk begint af te tekenen op het gebied van opvoeding en onderwijs.

Enerzijds moeten we, gezien de laatste miljardennota beseffen, dat we als we op de ingeslagen weg doorgaan in het jaar 2000 het hele nationale inkomen aan opvoeding en onderwijs zullen opsouperen, anderzijds bestaat er desondanks de behoefte de schoolplicht, de leerplicht, te verlengen tot een leeftijd van 18 jaar.

Enerzijds wordt het proces van kennis en kunde, ervaring en attitudevorming dermate kostbaar, dat dit door de gemeenschap niet meer zal zijn op te brengen, anderzijds is de mens een wezen, dat op opvoeding, onderwijs, is aangewezen, daar hij steeds meer moet weten, kennen en kunnen, om in de maalstroom mee te kunnen gaan.

In de naoorlogse jaren kwam er een einde aan een zekere stabiliteit. Er volgde een periode van optimistische hoogconjunctuur en er ontstonden Anglo Amerikaanse Psychologische stromingen, waarin dit optimisme doorklonk. Er werd de nadruk gelegd op het aspect van het leren, teneinde te komen tot gedragsverandering. Hieraan ligt ten grondslag de gedachte, dat de mens als een tabula rasa ter wereld komt waar nog alles uit kan worden, indien men maar beschikt over de juiste opvoedings- en onderwijstechniek.

Nu de hoogconjunctuur voorbij is komt ook een andere stroming meer op de voorgrond, die de mening is toegedaan, dat leren weliswaar belangrijk is, doch dat er terdege rekening gehouden moet worden met de rijping van de mens, Hier wordt er van uit gegaan, dat leren en aanleren alleen dan kan plaatsvinden indien er iemand is die leert en daarbij speelt een rijpingsproces een rol.

Maria Montessori (1870-1952) heeft vroeger reeds naar voren gebracht, dat op grond van die rijping de mens een aantal periodes doormaakt, die zeer gevoelig zijn voor het zich eigen maken (kunnen leren) van een aantal zaken. Ter illustratie moge dienen, dat kinderen in de taalgevoelige periode, spelenderwijs een vreemde taal leren, doch pas rijp zijn voor het leren van gramaticale finesses in een veel later stadium.

Men zou kunnen stellen dat er bij ons onderwijs iets niet in orde is, aangezien kinderen in de taalgevoelige periode geen vreemde taal leren, doch wel geschiedenis en aardrijkskunde, hetgeen een rijping, een horizon vraagt, waarover een kind juist op die leeftijd nog niet beschikt.

Aangezien de heer Sachs van mening is, dat deze rijpingsgedachte misschien in staat zal zijn ons te helpen zicht te krijgen op de toekomst, wil hij hier dieper op ingaan.

In het kader van deze rijpingsgedachte past de uitdrukking: "Als men voor een dubbeltje geboren is, wordt men toch nooit een kwartje". Men kan een fatalistische gedachtengang vinden, anderzijds kan men er ook iets in zien van het kennen der eigen beperking.

De optimistische stroming van na de oorlog meent: "Als men voor een dubbeltje geboren is, kan men altijd nog een kwartje worden, waarschijnlijk wel een gulden en misschien zelfs wel een

rijksdaalder".

Het is echter helemaal niet uitgesloten, dat deze zienswijze heeft geleid tot een uitputting van het beschikbare materiaal.

Gaat men uit van de bouwstenentheorie van Adler, dan kan men zich voorstellen, dat met deze beschikbare stenen een muurtje gebouwd kan worden, dat iets hoger wordt dan het aantal stenen mogelijk maakt, doordat men er met het creatief vermogen wat metselspecie aan toevoegt, doch spreker heeft de indruk, dat men hier toch heel voorzichtig mee moet zijn, wil men niet het lid op de neus krijgen, door het onderste uit de kan te willen hebben.

In deze zelfde sector vindt men ook het aanbieden van compensatie programma's.

Voorbeeld: Kinderen die te weinig taalontwikkeling hebben meegekregen van thuis, worden taalprogramma's aangeboden. In de praktijk is echter gebleken, dat indien bij deze kinderen niet voldoende bouwstenen aanwezig zijn, dit wegzakt en verdwijnt.

Een andere gedachte van Adler wordt echter naar de mening van de heer Sachs in ons onderwijsprogramma uit het oog verloren, n.l.: "De mens weet veel meer dan hij wel begrijpt".

De tegenstellingen tussen de twee standpuntenuitersten, die zich inzake opvoeding en onderwijs momenteel (weer) aftekenen, kunnen in onderstaand schema worden weergegeven.

Gedragsverandering is primair attitude-ontwikkeling met rijpingsmomenten als voorn. uitgangspunt.

- eruit halen wat er in zit
- je moet zien te worden, die je bent
- inzicht is het begin van alle wijsheid
- totaliteitsbeleving van binnenuit
- dienstbaarheid
- beschikbaarheid
- zelfrealisatie
- zijn

Gedragsverandering is primair kennis en kunde vergaring met het stimulus-response-leren als voorn. uitgangspunt.

- erin heien, erin pompen
- je kunt alles worden, ook wat je niet bent
- kennis is macht
- integratie van "los zand" van buitenaf
- verovering van kennis en kunde (vaardigheden)
- zelfbeschikking
- zelfhandhaving
- hebben

Men kwam tot de conclusie, dat eenzijdig stimulus-response leren teneinde te komen tot gedragsverandering als een mislukking moet worden beschouwd. Er verscheen zelfs een brochure: "Zullen wij de school maar afschaffen?", waarin Illich, een voormalig priester, zich tegen de school keert, zoals hij zich ook tegen de katholieke kerk heeft gekeerd. Zijn woorden waren: "De school is toe aan afschaffing, we moeten naar een ontscholing in de maatschappij" en waarin Goodman zegt: "Het is allemaal mislukt, maar toch zullen we de kinderen iets moeten bijbrengen van taal en lezen. Rekenen is niet meer nodig aangezien we straks computers hebben. Vier jaar basis school is voldoende om alle basisvaardigheden te leren, wat daarna komt is verveling".

Reimer ("School is dead") is van mening: "We zouden niet moeten spreken over leer-plicht maar over -recht. Een ieder zou bij de geboorte een credit-kaart mee moeten krijgen, waarop staat aangegeven dat hij recht heeft op een x aantal jaren onderwijs. De persoon in kwestie zou basis onderwijs moeten ontvangen zoals Goodman dat voorstelt en kan verder zijn leerrecht omzetten in onderwijs zoals hij dat wenst en bij die leraren, van wie hij naar zijn mening iets kan leren.

Binnen de wereld van het onderwijs is men dermate ontmoedigd, zoals uit het bovenstaande wel blijkt, dat er aan het tweede deel van het onderwijs, de opvoeding geen aandacht meer wordt geschonken. Modieuze kreten: "Gezin en school" - "ouderparticipatie" etc. dienen om te verbloemen, dat de opvatting van opvoeding en onderwijs, uitgaande van de onbeschreven-bladtheorie niet meer klopt.

Spreker legt er de nadruk op dat opvoeding niet alleen maar een aanleren is van allerlei sociale vaardigheden. **HET IS MEER.**

Ook Rogers vestigde hier de aandacht op. Rogers kon Goodman begrijpen en vond dat er veel te zeggen was voor datgene wat Reimer bedoelde. Hij voegde er echter aan toe, dat zij vergaten dat de mens ook nog een **eigen natuurlijke potentie** heeft om zijn gedrag te veranderen. De mens heeft naar zijn mening een aangeboren "**freedom to learn**".

Werkelijke gedragsverandering kan er nooit van buitenaf aangeplakt worden. Dit vindt pas **dán** plaats, wanneer de leerling het onderwerp relevant vond voor zijn eigen motieven. Wanneer het pas **of** pasklaar gemaakt kan worden in het KADER van zijn **DOELSTELLINGEN**.

Volgens Rogers hebben wij een eenzijdige wijze van opvoeding en onderwijs ontwikkeld, die op den duur een bedreiging is geworden voor de persoon, de persoonsvorming, de persoonsorganisatie. Indien de mens zich echter niet bedreigd voelt door eisen waaraan hij gedwongen wordt te voldoen zal er een klimaat ontstaan van experimenteren met nieuwe gedragsvormen, zal het leerproces voortgang vinden. Onderwijzen opvoeden is pas **dán** optimaal mogelijk als de leerling medeverantwoordelijk is voor het leerproces. Leren is **duurzaam**, als de totale persoonlijkheid er bij betrokken blijft.

Illich, Goodman en Reimer hebben een school op het oog, waarbij het vooral gaat om het cognitieve aspect. Zij vergeten dat bij een school waarbij opvoeding-onderwijs, en onderwijs-opvoeding is, ook het gevoel en het handelen een plaats dienen te hebben, zodat *onafhankelijkheid, creativiteit, zelfvertrouwen en bereidheid tot samenwerken* tot stand kunnen komen. Zij zien over het hoofd, dat **zelfkritiek** en **zelfevaluatie** de basisprincipes zijn en dat evaluatie door anderen *secundair* is. Wanneer de waardering uitsluitend wordt overgelaten aan **anderen**, wordt de opvoeder een bedreiging i.p.v. een stimulator.

Onderwijs en opvoeding dienen de evaluatie in de richting van *zelfwaardering, zelfrespect en zelfrealisering* te ontwikkelen, bij ieder kind naar zijn aard, aanleg en rijpingsmogelijkheden. Opvoeders van naam: **Pestalozzi (1746-1827), Fröbel (1782-1852), Maria Montessorie (1870-1952), Helen Parkhurst (1887-.....)**, hebben dit het sterkst gerealiseerd.

Men zou tot een onderwijssysteem, een opvoeding moeten trachten te komen, waarbij verschillende inhouden op verschillende tijden, door verschillende leerkrachten worden onderwezen. Het is echter de grote vraag of men niet moet oppassen, terecht te komen in een sfeer van super-individualisme en -egoïsme, waarbij het hele begrip common sense verloren gaat. Dit gevaar is niet denkbeeldig. De heer Sachs is van mening dat **nú** reeds de leerprestaties moeten worden losgekoppeld van de leertijd en de aandacht moet worden geschonken aan de kwaliteit onder het motto: "**Niet het vele is goed, maar het goede is veel**". Terwijl van iedere volwassene wordt geaccepteerd dat hij een eigen tempo ontwikkelt, wordt dat recht aan de kinderen ontzegd.

Er zou niet **dáár** begonnen moeten worden waar wij willen, maar **dáár** waar het startpunt ligt van het kind, zodat wij niet alleen maar onze eigen doelstellingen zullen willen realiseren.

Wij zullen de weg naar zelfrealisatie en ontplooiing kunnen ingaan wanneer we de leerinhoud en de wegen binnen zekere grenzen zullen kunnen aanpassen aan de individuele en de sociale ontplooiing van het kind. Pas **dán** is er sprake van persoonsontwikkeling en persoonsvorming. Een zeer belangrijk aspect hierbij is dat de kinderen niet precies wordt onderwezen het **WAT** maar het **HOE**, n.l. hoe het bepaalde kennis in een gegeven situatie moet vergaren. Aangezien iedere vijf jaar onze Westerse kennis verandert, heeft het inprenten van allerlei weetjes weinig zin meer. Voorbeeld: Veel volwassenen kennen wel de kaart van Groningen uit hun hoofd, maar kunnen een enkele reis "**Groningen**" niet in een spoorwegboekje opzoeken.

De leerstof dient zinvol en uitdagend te worden aangeboden, het kind verleidend tot stellingname. **Rogers** meent dat gezin- en schoolopvoeding moeten worden getypeerd met interesse en zelfvertrouwen, vertrouwen in zichzelf en anderen. Private en common sense, dient reeds in de schooljaren zichtbaar te zijn, niet pas na het eindexamen.

Multatuli schreef: "**Wat eisen wij van de school? Ontwikkeling van denkvermogen? Neen** zegt

daar iemand, dat komt later. Eerst kennis. In zekere zin is dit waar. Een kind moet hebben kennis gemaakt met de pendule, voor het acht kan gaan geven op de beweging. Doch wie kennis in wijdere betekenis wil laten voorgaan, vrage zich af, of deze bevorderd wordt door ontijdige mededelingen. Kennis wordt waarlijk niet gebaat door onevenredige achterstelling van denken. Men kan hiervan de proef nemen, door bijvoorbeeld aan enige dozijnen bekenden te vragen naar iets dat verondersteld kan worden hun op school te zijn geleerd. Dan zal men weldra ontdekken, dat de hoogten der bergen in Azië, het worteltrekken, de geslachten der woorden en al die andere belangrijkheden evengoed verloren zijn gegaan, alsof men nooit iets van buiten had geleerd en dat het geheugen niet rijker werd door het spoileren van het verstand, integendeel, wie het geleerde vergat en zich oefende in denken, in gevoelen en in willen, zal gedurig behoefte gevoelen aan materiaal, zal voortdurend behoefte gevoelen aan feiten. Hij is dan genoodzaakt vanuit zichzelf het verlorene terug te zoeken en hij vindt het met voordeel, want dit zoeken zelf was winst. Op de weg die wij langsgaan om terug te keren naar het punt dat wij uit het oog verloren, merken wij gewoonlijk zaken op, die ons òf niet waren geleerd òf waarvan de indruk uitsleet. Wij sluiten dan nieuwe vriendschap met oude kennis of zien met vreugde oude vrienden weer".

Het gaat om de weg die de mens gaat en die wij aan de jonge mensen leren te gaan om tot inzicht, zelfkennis, zelfrealisatie, ontplooiing van onszelf te komen. Helaas kan dit niet worden gezegd van de school, zoals die zich heeft ontwikkeld na de laatste wereldoorlog. Hier wordt van het kind conformisme gevraagd, terwijl we moeten komen tot het kind als "inventiviteitswondertje".

Er wordt stabiliteit gevraagd, terwijl het kind juist ruimte moet hebben tot mobiliteit. De huidige leerfabrieken zijn plaatsen geworden van inkapseling en overdondering in plaats van ontplooiing en ontdekking. Zij bevorderen de Ichhaftigheid, terwijl het kind juist in de ontwikkeling van kleuter naar volwassene in steeds toenemende mate aanspreekbaar wordt voor het groepsbelang. De school heeft het kind in een situatie gebracht waarin het wordt geleefd van tentamen naar tentamen, zonder dat het in die schoolperiode zelf wil leven, wil ontplooiën.

Zij is een intolerante instelling geworden en er zal getracht moeten worden in de *freedom to learn* weer een zekere mate van evenwicht te vinden. Er zal daarbij moeten worden gestreefd naar een onderwijssituatie waarin het *zijn* belangrijk is.

De heer Sachs besluit deze voordracht met het hierna volgende toepasselijke gedicht van Ed Hoornik:

Op school stonden ze op het bord geschreven,
Het werkwoord hebben en het werkwoord zijn.
Hiermee was tijd, was eeuwigheid gegeven,
De ene werkelijkheid, de andre schijn.

Hebben is niets. Is oorlog, Is niet leven.
Is van de wereld en van haar goden zijn.
Zijn is, boven die dingen uitgeheven,
Vervuld worden van goddelijke pijn.

Hebben is hard. Is lichaam. Is twee borsten.
Is naar de aarde hongeren en dorsten.
Is enkel zinnen, enkel botte plicht.

Zijn is de ziel, is luisteren, is wijken,
Is kind worden en naar de sterren kijken
En daarheen langzaam worden opgelicht.

Alle aanwezigen ontvingen de beide brochures: "Zullen we de school maar afschaffen?" en "Maria Montessori, haar leven en werk in kort bestek".

J. Stach-Vrolijk

Integratie van biopsychiatrie in de therapie van het psychiatrisch centrum

Verkorte inhoud van de voordracht door de heer R. Kartodirdjo, arts te Venray gehouden op 18 oktober 1975 te Amsterdam.

De heer Kartodirdjo, die huisarts is aan het Psychiatrisch Centrum, zegt dat zijn werk hemelsbreed verschilt met het werk van een huisarts in de gewone maatschappij en wel in de eerste plaats door de bijzondere aard der patiënten, maar vooral ook door het eigene van het Psychiatrisch Centrum.

In vogelvlucht schildert spreker de geschiedenis van "dolhuis" via krankzinnigengesticht, psychiatrische inrichting, psychiatrisch ziekenhuis tot psychiatrisch centrum.

Hij memoreert dat Hippocrates en Galenus (resp. 400 en 200 v. Chr.) reeds inzagen dat psychische stoornissen veroorzaakt werden door hersenziekten of andere lichamelijke aandoeningen.

Deze inzichten moesten later het veld ruimen voor andere opvattingen.

Ten tijde van het vroege Christendom tot in de Middeleeuwen meende men dat deze geesteszieken door de duivel bezeten waren (duivelsuitbanningen). Men kon zich echter toen nog gelukkig prijzen t.a.v. de latere opvatting van het "behekst zijn" (folteringen en brandstapels).

Weer later zag men in de geestelijk gestoorden de verpersoonlijking van het slechte in de mens en werden zij in dolhuizen opgesloten en soms aan de "normale" mensen als manend voorbeeld tentoongesteld.

In de 16e en 17e eeuw namen ds. Balthasar Bekker en dr. Joh. Wier stelling tegen dit gruwelijk bijgeloof, dat evenwel nog voortduurde tot in de 18e eeuw toen er voor deze mensen, evenals voor de lichamelijk gebrekkigen, Gasthuizen werden gesticht, waarin zij een (voor die tijd) passende verzorging konden krijgen.

De wil was er toen wel, maar de weg nog niet. Vaak had men geen andere middelen dan opsluiten en vastbinden e.d. en ook de toen opkomende psychiatrie kende dikwijls geen andere therapie dan het beïnvloeden van symptomen door het toedienen van schrik, angst (plonsen in ijskoud water), draaistoelen, geselingen met brandnetels etc. Dit alles toegepast met de beste bedoelingen. De gestichten uit die tijd hadden het aanzicht van gevangenissen met dikke muren en tralies. In West-Europese landen kwamen in het midden der 19e eeuw wettelijke bepalingen tot stand ter regeling van opname in de gestichten met het doel de *maatschappij te beveiligen, doch te waken tegen vrijheidsberoving*. In Nederland was dit in 1841, terwijl in 1884 de wet tot stand kwam, die, met enkele wijzigingen, nog heden van kracht is.

Waarschijnlijk onder invloed van deze nieuwe wettelijke voorschriften ontstond in het begin der 20e eeuw een imponerende nieuwbouw-activiteit in geheel Europa.

De Duitse psychiater Simon moest, wegens gebrek aan arbeidskrachten, zijn patiënten inschakelen. In plaats van achteruitgang zag hij een onverwachte verbetering bij zijn patiënten, die door het werk een groter verantwoordelijkheidsgevoel en zelfvertrouwen kregen, terwijl vele storende symptomen verdwenen. De verdienste van Simon was, dat hij het zag en het verder als therapeutische methode uitwerkte. In Nederland bracht dr. v.d. Scheer de activerende therapieën op gang. Reeds eerder had men arbeid voor krankzinnigen toegepast. Philippe Pinel, geneesheer-directeur van het krankzinnigen asyl te Parijs, liet de zieken werk verrichten, echter tegen de zin van de overheid (1793), zodat er wel moed voor nodig was. Bij gebrek aan zinnige arbeid liet hij de mensen putten graven, die zij later weer moesten dichtten; zulk werk appelleert niet aan het verantwoordelijkheidsgevoel.

Ook thans tobt men vaak nog met het probleem de patiënten passende arbeid te geven, waarvan het nut op een eenvoudige wijze te begrijpen valt.

Het zijn de inrichtingspsychiaters uit de jaren vóór de Tweede Wereldoorlog geweest, die een

sociotherapeutisch klimaat binnen de bestaande inrichtingen hebben geschapen, na de oorlog leidend tot een verpleging, die als belangrijkste kenmerken heeft:

- a. Een begrijpende attitude tegenover elke individuele patiënt.
- b. De patiënt neemt een centrale plaats in in het instituut.
- c. Er is een therapeutische relatie tussen patiënt en begeleiders.
- d. Er is een dynamische benadering. De patiënt is niet steeds dezelfde en begeleiders moeten zich steeds aanpassen wanneer hij voor- of achteruitgaat of anderszins verandert.
- e. De verschillende disciplines dienen geïntegreerd te werken. Dit laatste is wel erkend, doch moeilijk uitvoerbaar.

Doordat de werkzaamheden van de psychiatrische ziekenhuizen niet pas beginnen bij de opname en niet ophouden bij het verlaten van de inrichting, wordt de naam *psychiatrisch centrum* geprefereerd.

Het begin van een psychische ziekte is dikwijls een zich gelijdelijk ontwikkelend proces, een toespitsing van reeds bekende karaktertrekken, waarbij de grens tussen normaal en abnormaal moeilijk valt te trekken.

Opnamen komen tot stand d.m.v. de huisarts, de zenuwarts, of de S.P.D. Een enkele maal volgt de opname via andere kanalen b.v. afdelingen van een ziekenhuis zoals chirurgie, verloskunde of via politie, douane enz.

Bij al deze vormen van opname is stilzwijgend aangenomen dat de patiënt zelf bereid is zich te laten behandelen, maar juist in gevallen waarbij spoedopname noodzakelijk geacht wordt, is de patiënt hiertoe niet bereid. In zulke gevallen kan een machtiging vergezeld van een geneeskundige verklaring door de rechter afgegeven worden. In spoedeisende omstandigheden kan voorlopig volstaan worden met een in bewaringstelling ondertekend door de burgemeester. Spreker wil nu niet verder op de diverse wijzen van opname ingaan, maar op het feit hoe de patiënt zelf de opname beleeft. Hoogstwaarschijnlijk heeft de patiënt een moeilijke tijd achter de rug en komt thans in een totaal nieuwe omgeving. Iedere nieuwe aanpassing kost moeite en energie en zeker voor deze labiele mensen. Daarom wordt er veel gedaan om die eerste aanpassing zo makkelijk en aangenaam mogelijk te maken.

In de loop van de eerste week zal de patiënt een zo informeel mogelijk introductiegesprek krijgen met een psychiater, psycholoog, een leidinggevend persoon van enkele therap. zettingen (bewegings en creatieve therapie). Een lichamelijk onderzoek door de huisarts van het centrum is noodzakelijk, niet alleen om ziekten op te sporen, maar ook om vast te kunnen stellen of de patiënt vegetatief of gejaagd is teneinde een betere kijk op de gehele mens te krijgen en tenslotte om de biopsychiatrie te kunnen integreren in het gehele behandelingspakket. Tegenwoordig vinden deze introductie-gesprekken meer in een huiselijke sfeer plaats, waarbij de patiënt zoveel mogelijk zelf vertelt, terwijl zo nu en dan een vraag wordt ingelast of een opmerking geplaatst om het gesprek in goede banen te leiden.

Voor het lichamelijk onderzoek werden de patiënten tot voor kort opgeroepen op de somatische polikliniek, thans gaat dokter Kartodirdjo zelf naar de afdeling van de patiënt (liefst in de huiskamer) om met de patiënt een afspraak te maken. Na ca. 2 weken, als alle gegevens verzameld zijn, wordt er door het opname-team een bijeenkomst belegd, waar psychiater, psycholoog, maatschappelijk werker, verpleegkundige, bewegingstherapeut, somatisch arts enz. hun visie over de patiënt geven. Zo'n gesprek duurt vaak 1 — 1 1/2 uur, gevolgd door een tweede na ca. 3 weken.

Daarna hangt de frequentie van de besprekingen van de omstandigheden af. Meestal verblijft een patiënt geruime tijd op de opname-afdeling. Als basis voor een goede observatie, diagnostiek en therapieplanning is dit ook wel nodig.

Wat betreft het aantal behandelingstechnieken is er keuze genoeg, maar hoewel er niet gezegd kan worden dat door de kwantiteit de kwaliteit vermindert, is het nog steeds niet zo dat men er tevreden is. In het Psychiatrisch Centrum wordt voortdurend veranderd, gebouwd en gepraat.

Teruggrijpend op de geschiedenis zien we in de 2e helft der 19e eeuw, dat de bedverpleging hoogtij vierde. Vooral door toedoen van Neisser werden krankzinnigengestichten, beddenhuizen.

De bedoeling was goed; krankzinnigen maakten de promotie tot zieken. De gevolgen waren slecht: doorliggen, longontstekingen, spierverval, versterkte inkapselingstendensen met contactverlies, versterkte waanvorming, regressie met scheur neigingen en onzindelijkheid.

Begin 20e eeuw komt de bad-verpleging op, vooral voor onrustige patiënten. Hoewel de kalmerende invloed van water wel vaststaat vond men dit later toch geen adequate behandeling. Buiten de psychiatrie zijn de waterkuren volgens Kneipp e.a. nog steeds populair.

In 1935 deed Egaz Moniz de eerste lobectomie, een chirurgische ingreep, waarbij schorsgebieden van de voorhoofdslob werden doorgesneden.

In 1933 kwam Manfred Sakel met de insuline-shocktherapie voor schizofrenen. Deze werden in het algemeen als onaangenaam ervaren.

Terzelfdertijd kwam Von Neduna in Boedapest met zijn **cardiazolshock**, waarbij epileptische insulten opgewekt werden. De cardiazolshock was geen lang leven beschoren omdat Carletti te Rome in 1937 de electroshock toepaste, waarbij doseringsmoelijkheden vervielen.

Het bleek dat niet schizofrenie, maar depressieve toestanden de beste indicatie waren voor shockkuren.

Hoewel de electroshock ook nu nog geldt als een goed therapeuticum, en de techniek iets is gewijzigd, zodat het afschrikwekkende verminderd is, toch moest deze therapie wijken voor de *psychofarmica*.

In 1952 werd door Deleay en Denniker het *Largatil* geïntroduceerd, waarmee een der grootste omwentelingen in de psychiatrie een begin nam.

Biopsychiatrie gaat ervan uit dat aan elk gedrag, dus ook elk afwijkend gedrag een *cerebraal substraat* ten grondslag ligt, al is dit bij lange na nog niet bekend. De biopsychiatrie tracht nu door chemische manipulaties verbetering in dit gedrag te verkrijgen.

Vóór 1952 lukte dit in beperkte mate met de z.g. klassieke sedativa, zoals *broom*, *valeriaan*, *morfine*, *scopolamine*. Bij hoge doseringen leiden ze echter tot slaap en uiteindelijk tot narcose, hetgeen niet met de psychofarmica het geval is, die in het begin wel een lichte slaperigheid verwekken en de klassieke middelen erdoor versterkt worden.

Bekend zijn thans *tranquillizers* (Librium en Valium), die spanning en angst kunnen opheffen. *Neuroleptica* kunnen psychische symptomen (wanen en hallucinaties) opheffen. *Antidepressiva* kunnen stemmingsverbeterend en activerend werken. *Lithium* wordt gebruikt bij manische en depressieve toestanden.

Psychodysleptica zoals L.S.D., dat juist psych. toestanden kan bewerkstelligen. Naast fysische en chemische methoden *blijft het nodig individueel psychotherapeutische en sociotherapeutische benaderingswijzen te hanteren*. Bij de meeste gevallen gaat het om een serie gesprekken, waarbij, al naar gelang het beeld van de patiënt, maar ook afhankelijk van de opleiding en voorkeur van de therapeut, deze laatste de patiënt corrigerend, stimulerend, afdekkend, afwachtend, troostend, goed- of afkeurend tegemoet zal treden.

Suggestie, hypnose, gedragstherapie en ontspanningsoefeningen zijn methodische technieken en verder is er een assortiment van mogelijkheden zoals: arbeids-, bezigheids-, bewegingstherapie, creatieve- (beeldende expressie), muziektherapie, ontspanning en bibliotherapie.

In groepsverband worden echtparen-, gezins- e.a. groepstherapieën toegepast.

Het *leefmilieu*. Na aanvankelijk een min of meer lang verblijf in de opname-afdeling, kan, als het Centrum groot genoeg is, een differentiatie plaatsvinden.

Vier groepen laten zich onderscheiden: de bejaarden, de zwakzinnigen, de niet-maatschappijgerichte verblijfspatiënten en de maatschappijgerichte z.g. behandelingspatiënten.

Deze beide laatste groepen kunnen op drie verschillende wijzen in het Centrum wonen:

- a. Samenwonen en individueel naar hun werk, resp. therapie gaan.
- b. In een bepaalde groep wonen en met anderen onder begeleiding naar werk, of therapie-setting gaan.

c. Samenwonen en samen een taak verrichten, resp. therapie krijgen.

Ook het leefmilieu wordt therapeutisch opgezet. Het zijn kleine groepen van 6 — 8 patiënten, die o.a. huisbesprekingen hebben.

Er wordt getracht zoveel mogelijk de maatschappij na te bootsen en de bewoners dus zo normaal mogelijk te behandelen. Anderzijds zal de benaderingswijze aangepast moeten zijn variërend van wat extra tijd besteden, tot een soort veterinaire geneeskunde, waarbij nu niet de boer maar de verpleegster zegt dat er iets aan mankeert en de arts er door zijn onderzoek achter moet zien te komen waar er misschien iets afwijkends is.

Hierna gaf dokter Kartodirdjo een voorbeeld van biopsychiatrische integratie in een geval van depressie, waarbij nadat nieuwe werkwijzen gefaald hadden, succes geboekt werd.

Tweemaal een afscheid

Met de laatste Algemene Vergadering heeft het Bestuur, doorgaans zo stabiel, een verandering ondergaan.

Mevrouw D. v.d. Nieuwenhuizen-Mettvier Meijer en mevrouw M. Gans-van Weerden hebben beiden besloten zich als aftredende leden niet meer herkiesbaar te stellen.

Hoewel het enerzijds spijtig is een prettige samenwerking te beëindigen, getuigt het anderzijds van een gezond inzicht om functies over te dragen aan anderen, die met nieuw élan hun bijdrage aan de Werkgemeenschap kunnen geven.

Aan mevrouw v.d. Nieuwenhuizen, die in de jaren 1957 — 1967 administratrice van de cursus was en daarna vanaf 1967 deel uitmaakte van het Bestuur, heeft de Werkgemeenschap mede te danken dat de cursus meer en meer vruchten ging afwerpen. Haar naam blijft daardoor vast verbonden aan deze belangrijke tak van de Werkgemeenschap.

Wij hopen dat ze, nu non-actief geworden en bovendien verhuisd naar het Oosten van het land, toch het contact met de I.P. levendig zal houden.

Mevrouw Gans, die, na het volgen van onze cursus haar opleiding voltooide aan het Adler-Instituut in New York om daarna een therapeutische praktijk op te bouwen, zette zich vanaf 1969 geheel in als bestuurs-secretaresse. Mede doordat haar praktijk steeds meer tijd vraagt moest zij besluiten haar taak neer te leggen.

Beiden danken wij voor het vele werk met zoveel toewijding door hen gedaan.

Redactie

SEIZOEN 1976/1977

data bijeenkomsten:

18 september 1976

23 oktober 1976

20 november 1976

22 januari 1977

26 februari 1977

26 maart 1977.

Jaarverslag cursus 1974/75

De leiding berustte bij de dames Van Emde en Strobosch en de heer Sachs.

Voor het eerste jaar lieten 60 kursisten zich inschrijven.

In de loop van het jaar trokken 31 kursisten zich door verschillende omstandigheden terug.

Van de overgebleven 29 kandidaten die tentamen deden slaagden er 24 en werden 5 afgewezen.

Het tweede jaar startten we met 20 kursisten, die allen eksamen deden en geslaagd zijn.

Er werden twee vervolgcursussen gegeven t.w.:

Mevrouw Evers-Emde over diverse onderwerpen (21 deelnemers).

Mevrouw Boon-Schilling: "Kunnen wij nog veranderen" (20 deelnemers).

De beroepen van de kursisten waren:

kleuter/peuterleidster, verpleegkundige, maatschappelijk werker(ster), groepsleider(ster), huisvrouw, secretaresse, ortho-pedagogisch medewerker, fysiotherapeut, scheikundige, directrice, onderwijzer(es), predikant, jeugdleider, medewerker personeels zaken, coördinator.

Samenwerking met de Stichting voor de Toepassing van de Individual Psychologie

Op een gemeenschappelijke vergadering van de besturen van bovengenoemde Stichting (kortweg genoemd S.T.I.P.) en onze Werkgemeenschap werd besloten tot toenadering en mogelijk samenwerking.

Ter kennismaking volgt hieronder de doelstelling van bovenbedoelde Stichting:

De Stichting voor de Toepassing van de Individual Psychologie is een volkomen onafhankelijke stichting die wil bijdragen tot een gemeenschappelijk doel n.l. het bevorderen van de intermenselijke betrekkingen in alle geledingen van onze maatschappij.

Zij tracht de grondbeginselen van de Individual Psychologie van Alfred Adler een zo groot mogelijke bekendheid te geven en hulp te bieden bij de praktische toepassing van deze principes door:

- Het uitgeven van het tijdschrift "Opvoeding en zelfopvoeding".
- Het houden van lezingen m.b.t. opvoeding en onderwijs.
- Het adviseren en helpen opzetten van groepen geïnteresseerden die zich gaan vormen of gevormd hebben om bestaande I.P. literatuur te bespreken.
- Het vertalen en uitgeven van I.P. literatuur zoals: "Kinderen dagen ons uit" van Prof. R. Dreikurs.
- Het oprichten en stimuleren van werkgroepen zoals: Ouders, Onderwijs en Zelfopvoeding.
- Het organiseren van lezingen, weekenden e.d. waar technieken geoefend en I.P. thema's besproken worden.

Algemeen secretariaat S.T.I.P.: de Heer B. Ritchi, Begoniastraat 38, Doesburg, tel. 08334-3384 tel. 08346-1580 (tussen 18.00 en 19.00 uur op alle dinsdagen en donderdagen).

De STIP organiseert op zaterdag 24 april a.s. een bijeenkomst (waarschijnlijk in het Stotterinstituut te Duiven bij Arnhem), die ook voor onze leden van belang kan zijn. Bekend is reeds dat één van de twee sprekers de Heer G.H. van Asperen is. Inlichtingen zijn mettertijd te krijgen bij bovengenoemd Algemeen secretariaat van de STIP.

Ons Bestuur onderging in de Jaarvergadering van 22 november 1975 een wijziging doordat twee leden zich niet herkiesbaar stelden t.w. mevrouw H. Gans-van Weerden en mevrouw D. v.d. Nieuwenhuizen-Mettivier Meijer.

De samenstelling is thans als volgt:

Hr. G.H. van Asperen, Valkenier 205, Ede, algemeen voorzitter
Mw. L.M.C. Richard-Stuurman, Pippelingstraat 60, Den Haag, vice voorzitter
Hr. C. Peper, Meerweg 6, Heemstede, secretaris
Hr. P. Hummelen, Laan van Parijs 124, Haarlem, 1e penningmeester
Hr. J.H. Richard, Pippelingstraat 60, Den Haag, 2e penningmeester
Mw. B.J.M. Strobosch-van Duijne, Raphaëlstraat 18', Amsterdam, cursusleiding
Mw. L.C. van Dijk, Vossiusstraat 51bel, Amsterdam, bibliothecaresse
Hr. J.N. Pijnaker, Jasmijnstraat 25, Puttershoek
Mw. H. Boon-Schilling, Gruttolaan 2, Lansmeer

De Wetenschappelijke Commissie is gevormd uit de volgende leden:

Hr. G.H. van Asperen	Hr. Drs. H.W. von Sassen
Mw. H. Boon-Schilling	Hr. F.H. Sachs
Hr. J.B.A.M. Buschman	Mw. B.J.M. Strobosch-van Duijne
Mw. S.E. van Emde	Mw. B. van Vollenhoeven-Alt
Hr. J.N. Pijnaker	

In de Algemene Ledenvergadering werden op hun verzoek als lid aangenomen:

J.J. Berensen	Schokland 193, Amstelveen
M. Dart-Hart Nibbrig	J. v. Stolberglaan 4A, Naarden
V.H. Fischer-Erdmann	Weidelaan 3, Leimuiden
A.W. Gevers-Deynoot	Ruychrocklaan 26, Den Haag
H. Grünberg-McIntosch	Vechtstraat 1''', Amsterdam Z.
M. Hoekstra	J. v. Lennepstraat 96', Amsterdam W.
N. Klok-Verhoeven	W. Kalfflaan 10, Bussum
E. Kolff-Gevers Deynoot	Goudsbloemplein 11, Aerdenhout
A.M.D. Kriek-Bravenboer	Kroonlaan 12, Hilversum
T. Kunz	Koningslaan 56, Utrecht
E. Moesker	Neckerstraat w 50, Purmerend
J.H. Nijzink-van Slooten	Zandkreek 12, Zwolle
H. Onkenhout	V. Polanenlaan 15, Bakkum NH.
J.M. van Schouwenburg	Paleisstraat 17, Amsterdam C.
E.L. Smit	Nieuwe Gracht 1, Haarlem
R. Straatsma	Marktstraat 18A, Aalsmeer
H.J. Voors	Peuleyten 76, Waddinxveen
A.W. de Vries	Orionstraat 17, Emmeloord
M.J.M. van der Weerden	Robijnhorst 25, Den Haag

Wij heten de nieuwe leden van harte welkom in de Werkgemeenschap en hopen hen regelmatig op de bijeenkomsten in Amsterdam te zullen ontmoeten.

O.a. naar aanleiding van reacties van leden verzoeken wij u onderstaande wijzigingen in de u onlangs gezonden nieuwe adressenlijst aan te brengen:

- Lid no. 101 Hr. A.W. van Lindonck Apol
tel. 01751-17671
- 131 Hr. J.N. Pijnaker
tel. privé: 01856-2663
- 148 Hr. Th. Schoenaker
tel. 09741-3130
- 149 Mw. T. Schoenaker-Wassink
i.p.v. ass. stotter-therapie: stotter-therapeute
tel. 09741-3130
- 187 Mw. B.F. van Walsem-Kaplan
i.p.v. I.P. adviseuze: I.P. therapeute

Adreswijzigingen:

Mw. E.O. Jurgens naar Istriastraat 59, Alkmaar-Oudorp

Mw. J. van Reedt Dortland naar Gooioord 345, Amsterdam, Bijlm.

Mw. A.M.F. van Schie naar Victor van Vrieslandstraat 48, Haarlem

Mw. C.M. Kaper, Wormerveer is overleden.

Mw. T. Schuddebeurs-van Ouwerkerk, Dennelaan 2, Norg (Dr.) tel. 05928-3 111

Doordat mevrouw J. Stach-Vrolijk zich geheel onverwacht als red. secretaresse terugtrok, werd het onmogelijk dit jaar een januari-nummer te laten verschijnen. Het nu in uw handen zijnde dubbele nummer is bedoeld voor zowel januari als april.

Redactie